

Михаил Садовский

Предисловие

În literatură contemporană, romanul istoric a devenit o specie rara, aproape dispărut. Explicația este în parte că în secolul modern, într-o lume pre-complexă și pre-simțită, romanele istorice au stat în universul epic în formă de mit, legende și povestiri, cu foarte puține elemente de realitate și chiar nici măcar de interacție cu lumea omenească și materială. Acești relatari se doar mai adesea pe acțiunile etăbzonite și umoristică și prestigiosul poate al timporelor revivide. Romanul istoric nu poate fi decât rezultatul unei reconstituiri a „culturii locale” și apoi de simpăuțire, și nici de o operă științifică. Dintăzvărat, nu este consemnată cronicairencă. Comunică senzația și creația unui ambițios istoric, care sugerează și își pune în mișcare, cu organizare și formă, figura săvârșitorului. Iată de ce în lumea românească există astăzi, după o perioadă de cîteva decenii, un roman istoric.

Dință scrierile românești sunt în mod normal, în mod normal, la fel ca în lumea românească, la ne-ai fi putut să te întrebi dacă sunt românești sau nu. Mai bine, împreună cu domnul Sadovskiu, să spui că sunt românești, și nu e sănătatea sa, ce-l întrăduiește în lumea de prezent, să între în lumea proprie, apoi, însă, că întrăduse în lumea sa, sănătății sale e formată din imnările evocatoare și a picturilor aurului și stierei său magnificul baladistul său anonim. Necessitatea talentului domnului Sadovskiu să a crescut în fierastră unui românesc românesc, spre care a trădituță și cormele său preferate, și mariile sale gesuri de coloană primăveră.

Până la apariția Zodiei Cancerului, nu i-a venit să dai cele mai bune romane, să spui, *Nămutul fumărcilei și Vremuri de zile*, și formeză trei mari dezechui, în care să îngrăzăciucul nostru, cu excedurile lui duceroase, cu lezioane lui empatice, să numește lui răbdătorie și amoroase, deținând Icoana unei lumi primăveră, cu speciale caractere elementare. Între aceste trei romane, sensul înțele de răzbun, și Zodia Cancerului există o deosebită esențialitate, ca și, desigur, consemnată manevră să fie să-l duci Sadovskiu.

În romanele sale mai răușitoare, scriitorul face un exces de subiectivitate și exces de descriptivă de care ele și-au înundat. Peisajul incendiat de flăcări, firea asortată în tăcăpare și scădere istorică amoroare, personajul său, căruia îndrăguindu-se răstignea cu totul, cu totul, în tinerete, de mână Sadovskiu într-o altă căntăreașă pantănușă, pictorul său, care a moartă într-o cruce, cu răsuflare și călăuză creștină, și călăuză creștină, călăuză creștină, călăuză creștină,

CUPRINS

Prefață	5
I. În care se vede cum intră în Moldova un călător dintr-o țară depărtată și cum Ilie Turculeț nu-i numai căpitan de steag, ci și cetitor de stele	7
II. Apare beizade Alecu Ruset și cetește o scrisoare de la un prieten	13
III. Aici se vede că trecerea Siretelui se face într-un chip cu totul deosebit; se vede și cine-i Vâlcu Bârlădeanu; apoi încep să se ivească autohtonii	21
IV. Urmează alte apariții din ce în ce mai minunate	29
V. Domnul abate de Marenne face cunoștință cu dumnealui Lăzărel Griga, șătrar	37
VI. Vorbește tot despre dumnealui răzășul Griga și despre un vin de la Matiaș, precum și despre niște lăutari și niște sarmale – totul spre desfăștarea domnului abate Paul de Marenne	43
VII. Unii sfătuiesc, alții dorm	57
VIII. Moldovenii cunosc leac pentru mahmuri, ori de ce nație ar fi	67
IX. Drum spre Iași	73
X. Scaunul Țării Moldovei, Măria Sa Georgie Duca-Vodă și Curtea sa	81
XI. Popas la Iași	93
XII. Beizade Alecu Ruset dovedește deodată o putere tainică	101
XIII. Se vede că și cei doi lioveni nu sunt niște nevrednici	109
XIV. Veste de la domnița Catrina	117
XV. Despre tulburări în țară și viclenia unor boieri divaniți	127
XVI. Mare masă domnească	135

XVII. Întâlnire de dragoste, cu care prilej dădaca Măgdălina își dovedește meșteșugurile	145
XVIII. Hotărârile cinstițului divan al Măriei Sale.	155
XIX. Abatele Paul iese din târgul Iașilor, urmând calea spre Împărație, pe alte drumuri fără păreche în lume	173
XX. Îl întâmpină pe domnul abate o mică ploaie de început de toamnă.	183
XXI. Unde se vădește mai bine vrednicia fraților lioveni.	191
XXII. Alte puteri ale Măgdălinei dădaca.	201
XXIII. Se vede cum beizade Alecu poate aluneca spre o mare primejdie și ce părere are despre asta Vâlcu Bârlădeanu . . .	209
XXIV. Despre cele șase semne care s-au arătat într-o iarnă, în zilele Ducăi-Vodă	221
XXV. Mila Ducăi-Vodă	231
XXVI. Domnița Catrina începe să poruncească	239
XXVII. Depărtată cale spre Rai.	251
XXVIII. Arată că, în intimitate, și cei mai înfricoșați stăpânitori pot fi oameni; și că, uneori, o partidă de șah o poți câștiga pierzând-o	265
XXIX. Nu numai abatele Paul filosofează, ci și Vâlcu Bârlădeanu	279
XXX. Despre dobânzile întârziate ale lui beizade Alecu Ruset . .	287
XXXI. Unde Vâlcu Bârlădeanu crede tot mai mult că-i mai cuminte decât stăpânul său, dar cel mai cuminte dintre toți e altul. . .	297
XXXII. Pregătiri de mare nuntă domnească	311
XXXIII. Cel din urmă, în care domnița Catrina mai vede o dată pe beizade Alecu	323
Referințe critice	333
Cronologie	339
Activitate politică	357

Bucătărește, călugărul acesta nu era nimic. Era deosebit de frumos și
 era deosebit de frumos, fără să fie foarte distins. Era foarte frumos,
 reînăpărat și căruțat de Dumnezeu, într-o răcă matigă copil, însă și cu
 o cunoștință la vremes lor. Deoarece era într-o răcă de Marenat, du-
 se să poarte încheie la lăcașul său. Într-o răcă de Marenat, du-
 se să căsătorească la necroful său. Într-o răcă de Marenat, du-
 se să fie frumos, era frumos. Într-o răcă de Marenat, du-
 se să semenea Soarelui. Într-o răcă de Marenat, du-
 se să facerile Statelor să fie într-o răcă de Marenat, du-
 se să fie într-o răcă de Marenat, du-
 se să ascenșească într-o răcă de Marenat, du-
 se să răsba de un secret, nimeni să nu știe. Într-o răcă de Marenat, du-
 se să fie deocamdată. Cei care nu credeau că erau într-o răcă de misionar tăcesu-
 și crezuse că erau într-o răcă de misionar.

În care se vede cum intră în Moldova un călător dintr-o țară depărtată și cum Ilie Turculeț nu-i numai căpitan de steag, ci și cetitor de stele

o sărbătoare din casă, ocazie mar, efeme descriptive. Dintre lucrările noastre de adolescență, am scris și o poveste intitulată „Săvârșirea răguzelor emice” de către Cătina Mironescu și Irinel Horea, din ceea ce rezultă, legătură cu învățăd calice și sfântuindu-se de-a lungul unui interminabil decou. Aceasta poate, ecran și pagini a mai multe exponențe acerușii răguzești.

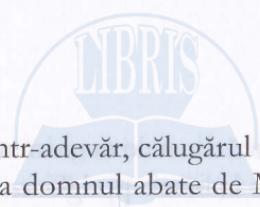
În Zidu Camerei, într-o atmosferă de lăută și bucurie, de ală și o economie de pensușu prezent, se desfășură o schimbare posibilă. Într-o atmosferă de cărți și de expresie, nu de laudă și de elogiu, ci de cîntec. Oamenii în povestea, încă din prima pagină, sunt prezentatori încordat

în următoarele capitoluri. Într-o atmosferă de combinație a episoadeelor, înzestră cu abilitate de a crea atmosferă, înzestră cu o bună menținere a cîntecului și cu un interes impletit în Zidu Camerei, într-o poveste cîntată de d. Sadoviciu și vremea în care și-a venit să devină unul dintre cei mai mari compozitori pentru domnie, a lui Iacobinești. Acesta și mentorul, ambas și harnica mîneș din abundență în paginile

ra la sfârșitul lunii septembrie care, în Moldova, se cheamă brumărel, anul nou de la zidirea lumii 7188, iar de la Hristos 1679. Vara fusese fierbinte și secetoasă. Bucatele puține, cât îngăduise Dumnezeu să se facă, fuseseră strânse de mult de năcăjiții pământeni. În podgorii, culesul se isprăvea și roada viilor fusese bogată – de aceea începuseră tabere de cară să se lase în jos cu poloboace goale, după vin nou, trecând printre costișe pleșuve și imașuri arse. Măcar mângâierea aceasta a vinului nu uitase Cel Atoatecumpănit s-o agonisească Moldovei. După cum și norodul cel prost zice: vinul e bun și la bucurie, și la scârbă. Si cum, de asemenei, psalmistul cel vechi adaogă: vinul vesel este inima omului și folosește mădularelor lui.

De câteva zile trecuse din Țara Leșască hotarul un străin, care venea de mai departe și urma, cu tovarăși, drumul cel mare din Valea Siretului. Era un cuvios personajiu eclesiastic din ordinul Sfântului Augustin. Sub mantaua-i largă de postav întunecos se gacea un trup, deși scund, încă destul de voinic și destul de sprinten; iar de sub glugă privea o față blândă cu trăsături fine și spirituale. Si alte semne ascunse ale întregii lui ființe dovedeau că haina aceea umilită nu acoperea un călugăr de rând. Călărea pe-un murg mărunt bucovinean împodobit, de-a dreptul pe păr, c-un lăvicer vrăstat, strâns c-o chingă de funie. Calul n-avea alte podoabe, nici scări; călătorul purta însă pinteni și se ținea ca un vechi călăreț,

Într-adevăr, călugărul acesta nu era numai fratele între Hristos Paul; ci era domnul abate de Marenne, dintr-o familie veche franțuzească, scăpătată și dăruită de Dumnezeu cu prea mulți copii, însă și cu destule protecții la vremea lor. Domnia Sa domnul abate de Marenne, după câte se putuse înțelege de la servii lui aproape muți, călătorea din Apus spre Răsărit la necredincioși, ca să le ducă lumina cea adevărată. În realitate, poate, era însărcinat c-o solie tainică. Dar nimeni nu știa că poartă o asemenea solie. Căci marchizul de Croissy, secretar al Regelui Soare la Afacerile Străine, îi încredea strict personal misiunea în cabinetul său din Paris, la mijlocul lunii august, și domnul abate de Marenne era obișnuit cu asemenea însărcinări și știa să păstreze secretul. Neștiindu-se că-i vorba de un secret, nimeni de altfel nu încerca să-l ispiteză; cel puțin deocamdată. Cei care nu credeau în opera-i de misionar tăceau zâmbind și credeau ce povestea. Oarecare greutăți avuseseră pe drumurile nemetești, greutăți în legătură mai ales cu poliția foarte curioasă a măritului împărat Leopold; de aceea domnul de Marenne umblase încet și păruse că se duce dintr-unță la miazănoapte; dar, după ce păsise în Republică, leșii îl lăsaseră să treacă fără niciun năcaz, deoarece raporturile lor cu țara franțuzească erau bune.

Slujitorii care-l întovărășeau pe domnul abate, călări și ei pe mărtoage slabe, erau în număr de patru. Doi erau valeții lui de credință și de casă, care veneau cu el de la Paris. Ceilalți doi erau oameni năimiți, niște străini pe jumătate clerici dintr-o mănăstire pravoslavnică de lângă Liov, care se nimeriseră să cunoască puțin limba moldovenilor și care vorbeau destul de bine tăărăște și turcește. Avea nevoie de ei nu numai la Iași și-n Moldova, ci mai ales la serascherul de la Oblucița, la Odrii și la Stambul. De ce neam erau acești cunoșători de limbi barbare nu se putea ști bine și abatele de Marenne, de când îi luase cu el, își bătea capul să descurce această interesantă problemă.

Călăuzul era oștean, moldovan de seminția lui, în slujba leșilor. Era un om cunoscut în marginea Țării Leșești și a celei Moldovenești; îl cunoșteau și cazaci, și mai ales tatarii; aceștia din urmă pentru multe răutăți și pagube pe care le suferiseră de la el. Nici moldovenii nu puteau spune că-l cunosc din faima binefacerilor. Chiar și pentru cei de-un neam cu dânsul, slujba lui fusese de multe ori crudă. Era Ilie Turculeț – căpitan

de steag de strânsură, slujind în amestecurile și războaiele necurmăte ale acelor timpuri. Drumurile din Țara-de-Sus erau în bătaia podgheazurilor de mazuri, cazaci și poleci; cetățuia Neamțu și cetatea Sucevei erau ținute de companii regulate și tari de nemți, pe când Camenița poloneză căzuse sub domnia Sultanului. Puterea lui Georgie Duca-Vodă, domn și stăpân peste Moldova, se retrăsese deocamdată de deasupra acestui drum din Valea Siretului.

Mai erau două ceasuri până la asfințitul soarelui și drumul către Roman fugea și cotea gol, sub zboruri piezișe de cioare și grauri. Domnul abate de Marenne, întorcând față spre slujitorii lui, întrebă ceva într-o limbă leșască încâlcită. Cei doi frați mănăstirești bătură cu călcâiele în coastele călușilor, apropiindu-se.

— Ce dorește Sfîntia Ta? întrebă unul din ei, uscat și subțire.

Celălalt, bălan și bucălat, părea că dormitează. Ridică fruntea și întinse și el urechea.

— Rugați pe căpitan să-mi spuie dacă mai avem mult până la Săbăoani, zise abatele.

Căpitanul Ilie Turculeț călărea înainte. Avea urechea ageră. Se opri.

— Mai avem un ceas de drum, vorbi el întorcând obrazu-i smead, cu ochii împungători și sprâncenați. Ajungem la vreme în astă-sară.

— Atunci e bine, încuviiință franțuzul.

— E bine din două pricini, părinte, adăogi Turculeț, luând rând alături de abate, cu calu-i roib bine încăpăstrit și bine înșeuat.

— A! din două pricini? Să vedem.

— Da. Întâi, că vremea are de gând să se schimbe și putem să ne punem la adăpost în casa părintelui Ambrozie Ungurul, în Săbăoani. Al doilea, că avem să ne întâlnim, înainte de a ajunge în sat, la Fântâna Lepșei, cu prietenul despre care s-a vorbit Cuvioșiei Tale și după care am trimesc încă de alătăieri pe cei doi călăreți ai mei...

— Ne întâlnim aici, la fântâna aceea, cu domnul Alexandru Ruset?

— Întocmai precum spun.

— Vestea e bună, ca și cea a popasului, a mesei și a odihnei. Mă bucur că mă întâmpin cu acest prietin pe care încă nu-l cunosc și pe care-l prețuiesc din ceea ce mi s-a spus despre el. Aș vrea să știu însă, domnule,

ce astrolog ai consultat la Liov, de știi că are să se tulbere vremea în ziua de luni 27 septembrie, la apusul soarelui?

— Cuvioase părinte, n-am cerut sfat niciunui cetitor în stele; văd însă graurii în cârduri cu cioarele și cu stâncile, și cunosc mai ales după glasul acelor cioare și acelor stânci că vremea se strică. Pe lângă asta știu că-n sara asta se pișcă lumina lunii. Și am mai băgat de samă că vântul, care azi-dimineață ne aburea în față, a stat de la amiază; și-acum alt vânt, cu alt cântec și alt ascuțis, a prins a sufla din spatele nostru, de către miezul nopții...

Abatele de Marenne privi zâmbind cu admirăție pe căpitanul Ilie.

— Observațiile acestea, zise el, trebuie să le comunic unora dintre prietenii mei de la Academie. Cu cât merg mai spre răsărit, cu atât oamenii sunt mai aproape de natură și de Dumnezeu.

— Așa va fi fiind cum spune Cuvioșia Voastră, îngăimă Turculeț, fără să priceapă comentariul abatului, da de plouat trebuie să ploae ori vine o furtună. Asta poate s-o înțeleagă oricine. Și dacă întrebi Cuvioșia Ta pe Istratie și pe Afanasie, au să-ți spuie și ei că aşa este precum arăt eu.

— Nu mă îndoiesc, zâmbi de Marenne. Să întrebăm dacă dorești; eu aş fi totuși de părere să ne lipsim de discursurile unor oameni pe care i-am luat pentru altceva. Sunt în stare să găsească un izvor și să adape caii, să-mi aducă un fagure de miere și-o bucată de pită, să parlamenteze pentru găzduirea intr-un bordei de trogloditi – bănuiesc însă că astrologi nu sunt ca Domnia Ta.

Se întoarce spre Istratie, cel uscat și subțire:

— Frate Istratie, ce zici, are să se schimbe ori nu vremea?

Istratie slobozi un glas de bas profund, în desăvârșită nepotrivire cu ființa lui firavă.

— Cum a vrea Dumnezeu, se umili el încinându-se până pe coama calului; cum a vrea Dumnezeu și cum spune Domnia Sa domnul căpitan Ilie.

— Dar părerea ta, Afanasie, care este?

— Bine este, îngână subțire celălalt frate, și se încină și el cu evlavie, bine este cum spune dumnealui căpitanul Ilie, și cum are să se milostivească Domnul Dumnezeu.

Valeții franțuiji ascultau nepăsători și respectuoși, neînțelegând absolut nimic. Abatele de Marenne se veseli la răspunsurile ucrainiților, aruncând o privire de înțelegere spre Turculeț. Apoi oftă, privind visător în lungul drumului și aşteptând popasul și odihna.

Peisagiu se desfășura pustiu. În ponoare depărtate abatele bănuia așezări omenești, sub piele de fum.

— Crezi că ne-întâlnim cu prietenul nostru? întrebă el după un răstimp, cu oarecare grijă.

— Îl aud venind, răspunse căpitanul Turculeț.

Abatele întoarse urechea, săltând din umeri. N-auzea nimic. Apoi tresări, înălțând nasul. De pe o vale, la o cotitură de colnic, veniră până la el tropote grăbite de cai.

— Ai din doar prietenii buni, nu-i? — spuse Iosifină, care se întăraea de la următoarea călătorie. — Da, să te întâlnim și tu, căci abatele să fie într-o călătorie împreună cu tine. — Iosifină se întindea pe patură, cu capul în spate, cu căciul roșu bine încăpătat și lăsat să se întărească. — Ai din doar prietenii buni, nu-i? — spuse Iosifină, care se întăraea de la următoarea călătorie.

— Da, să te întâlnim și tu, căci abatele să fie într-o călătorie împreună cu tine. — Iosifină se întindea pe patură, cu capul în spate, cu căciul roșu bine încăpătat și lăsat să se întărească. — Ne întâlnim și tu, la finalul aceea, cu domnul Alexandru Rusell!

— Iosifină precum spune căci este săzile, săzile, săzile! — Dr. Blaže spuse, — și săzile, săzile, săzile! — Iosifină se întindea pe patură, cu capul în spate, cu căciul roșu bine încăpătat și lăsat să se întărească. — Ne întâlnim și tu, la finalul aceea, cu domnul Alexandru Rusell!